

1995 YILINDA TÜRKİYE'NİN EKONOMİ GÜNDEMİ*

Bekir Sami DAÇE
Devlet Bakanı

Sözlerime başlarken, İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi ile Tebiat tarafından birlikte düzenlenen ve "1995 Yılında Türkiye'nin Ekonomik Gündemi" başlığı altında toplanan konuların tartışılacağı bu toplantının başarılı geçmesini, ülkemiz için faydalı sonuçlar doğurmasını diliyor, hepimizi saygı ile selamlıyorum.

Bilindiği gibi küreselleşmenin, diğer bir ifadeyle globalleşmenin çokca konuşulduğu günümüzde, bölgesel entegrasyonlar, bu tür bir bütünleşmeye götüren önemli kilometre taşları olarak karşımıza çıkmaktadır.

Türkiye, bütünleşme yolunda tercihini 1960'lı yıllarda, coğrafi, siyasi ve sosyal şartları da dikkate alarak Avrupa Birliği'ne tam katılım yönünde belirlemiştir.

Bütünleşme sürecinde, 1973 tarihli katma protokolün öngördüğü ve 1995 yılı içinde gerçekleşmesi beklenen "Gümrük Birliği", hem Avrupa Birliği hem de ülkemiz açısından son derece önemli bir ekonomik olgu olarak gündemimizde yer almaktadır.

Halen 400 milyon nüfuslu ve milli gelir düzeyi çok yüksek olan Avrupa Birliği, dünyanın en büyük ekonomik topluluğudur. Dünya üretiminin % 30'u bu birlikte gerçekleşmekte ve dünya ticaretinin de % 25'i Avrupa Birliğinden geçmektedir. Dünya ticaretinde Japonya'nın payı % 20, Amerika'nın ise % 15 düzeyindedir.

Ayrıca, önemli bir noktayı daha belirtmek istiyorum.

İhracatımızın ve ithalatımızın % 50'si Avrupa Birliği ülkeleri ile yapılmaktadır. Bu duruma rağmen, Gümrük Birliğine katılmayacak olursak ülkemiz dış ticareti birlik üyelerinden dışlanacak, başka ülkelere de aynı düzeyde dış ticaret imkanları kolaylıkla sağlanamayacağı için büyük sıkıntılar doğabilecektir.

Bugüne kadar 60 milyonluk bir pazara yatırım yapmak üzere gelen yabancı yatırımcı, Gümrük Birliğine girildiği takdirde çok daha büyük bir pazar açıldığını görerek, yatırımlarını arttırmak durumunda kalacaktır.

---

* İ.Ü. İktisat Fakültesi ve TEBİAT tarafından 13-16 Ocak 1995 tarihlerinde Bolu'da düzenlenen aynı konulu toplantıda Sayın Devlet Bakanının yaptığı konuşma.

Ücret ile verimlilik ilişkisinin kopuk olduğu ülkemizde her türlü verimlilik mülâhazalarından uzak bir şekilde artan reel iş-gücü maliyetlerinin Türk Sanayiinin dış rekabet gücünü azalttığı da bir gerçektir. Bugün ülkemizdeki verimlilik Avrupa Birliği ülkelerindeki ortalamaların yedide biri kadardır.

Bu nedenle, kamu ve özel sektörün temel strateji ve politikalarını bu yönde belirlemesi gerekmektedir.

Türkiye, Gümrük Birliğine girmekte kararlıdır. Bu kararlılığını ortaya koymak ve anlaşmalardan doğan yükümlülüklerini yerine getirmek amacıyla, taraflar arasında gümrük vergilerinin ve eş etkili vergilerin kaldırılması, üçüncü ülkelere karşı ortak gümrük tarifesi uygulanması ve dış ticaret mevzuatının gerekli olduğu ölçüde Avrupa Birliği mevzuatına yaklaştırılması yönündeki tedbirleri uygulamaya koymuştur.

Türk hukuk düzenini Avrupa Birliği hukuk düzenine yaklaştırmak amacıyla hazırlanan "Patent ve Faydalı Model Hakkında Kanun Tasarısı", "Devlet İhale Kanunu'nun Bazı Maddelerini Değiştiren Kanun Tasarısı", "Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun Tasarısı" T.B.M.M. gündemine alınmıştır.

Fikri, sınai ve ticari mülkiyet haklarının etkin bir biçimde korunmasını sağlamak amacı ile, konu ile ilgili uluslararası anlaşmalara katılma yönünde gerekli hazırlıklar sürdürülmektedir.

Birliğin ticaret ve rekabet politikaları kapsamındaki bazı temel koruma önlemlerinin benimsenmesi ve bunlara paralel ulusal mevzuatımızın oluşturulması çerçevesinde "İthalatta Haksız Rekabetin Önlenmesi Hakkında Kanun" çerçevesinde "İthalatta Gözetim ve Korunma Önlemleri" hakkında Bakanlar Kurulu Kararı 1994 yılı içinde yürürlüğe konulmuş ayrıca yıl sonunda "Rekabetin Korunması Hakkında Kanun"da çıkarılmıştır.

Türkiye'nin gerçekleştirmekte olduğu bu çalışmalara karşılık, Avrupa Birliği'nin de Türkiye'ye karşı ortaklık rejimi'nin icaplarına uygun olarak yerine getirmesi gereken yükümlülükleri vardır.

Türkiye Avrupa Birliği'ne üye olmadan Gümrük Birliğini gerçekleştirecek ilk ülke olacaktır. Bu bakımdan Gümrük Birliğinin gerektirdiği uyum sürecinde, ihtiyaç duyulacak mali kaynağın Birlik'ce karşılanması önem taşımaktadır.

Birlik, halen Türk menşeli bazı dokuma ve hazır giyim ürünlerine kota uygulamasını sürdürmektedir. Birlik pazarından pay alan Türk ürünlerine karşı, anti-damping ve antisübvansiyon tedbirleri ile diğer koruma tedbirlerini uygulamakta, katma protokol

gereği Türkiye'nin ekonomik kalkınmasını sağlamaya yönelik teşviklerle ilgili özel hükümleri gözardı etmektedir.

Türk işçilerinin serbest dolaşımı konusundaki ortaklık rejiminin gerekleri Birlikçe yerine getirilmemektedir.

Oysa Türkiye, kısa dönemde olumsuz etkilerle karşı karşıya kalacak olmasına rağmen, Avrupa Birliğine üye olma temel amacı doğrultusunda, Gümrük Birliğine girmeyi kabul etmiş ve sorumluluklarını azami derecede yerine getirmiş bir ülkedir. Beklentilerimiz ise daha çok orta ve uzun vadelidir.

Önümüzdeki Mart ayına kadar olan sürede, hem Avrupa Birliğinin hem de Türkiye'nin karşılıklı çıkarlarını gözönünde bulundurarak, çok yönlü bir tanıtım ve hazırlık seferberliği içerisinde olmanız gerekmektedir. Bu noktada, devlete, özel sektörümüzün değerli temsilcilerine ve basınımıza önemli görevler düşmektedir. Kalan sürenin, ilgililerce en iyi şekilde değerlendirileceğini ümit ediyorum.

Globalleşme sürecindeki dünyamızda, devletlerin ekonomide küçülmeye yönelmesinin temel ekonomik etkinliği olarak özelleştirme, önemli bir yer tutmaktadır. Konu, değişim sürecindeki dünyamızla bir ve beraber olma kararlılığındaki ülkemiz için de temel ekonomik bir faaliyet özelliği taşımaktadır.

Gümrük duvarlarının kaldırılmaya doğru gittiği, kıyasıya bir ticari rekabet ortamının gelişmekte olduğu günümüzde, rekabet edebilmenin şartı, firmaların ve sektörlerin her yönü ile rekabetçi firmalarla benzer özellikler taşımalarıdır. Ağır aksak işleyen, hantal devlet sektörü ile böyle bir rekabet ortamında başarılı olmak mümkün değildir.

Türkiye bu nedenle on yıla varan bir özelleştirme tartışması yaşamıştır. Özelleştirmeden beklenen, devletin ekonomide küçülerek asli fonksiyonlarını daha iyi icra eder hale gelmesi, verimlilik artışı, sermayenin tabana yayılması, yeni teknolojiler elde etme ve kamu giderlerinde azalma sağlama yönündedir.

Ancak toplumun değişik kesimlerinde var olan endişeler sebebi ile, tartışmalar günümüze kadar devam etmiş ve bu yönde fazlaca başarılı olunamamış, belki biraz da geç kalmıştır.

Kamuoyunu meşgul eden endişelerin temelinde, özelleştirmenin hukuki, sosyal ve ekonomik alt yapısının olmadığı iddiası vardı. Hükümetimiz bu yöndeki düşünce ve şikayetleri hassasiyetle takip etmiş ve sonuçta 4046 sayılı Özelleştirme Kanunu'nu T.B.M.M'den geçirerek yürürlüğe koymayı başarmıştır. Böylece özelleştirme uygulamaları için gerekli olan sağlıklı altyapı nihayet kurulmuştur.

Her şeyden önce amaç, ekonomide verimlilik artışı ve kamu giderlerinde azalma sağlamaktır. Elde edilecek gelirlerin, genel bütçe harcamalarında kullanılması sözkonusu değildir. Özelleştirme uygulamalarında şeffaflık prensibine göre hareket edilecek, kamu yararı ve milli güvenlik her hal ve şartta hassasiyetle gözetilecektir.

Mülkiyet devri yapılırken, kuruluşların özellikleri kesinlikle göz önünde bulundurulacak ve olabildiğince sermayeyi tabana yayma yönünde özelleştirme yapılacaktır. Tabii kaynakların özelleştirilmesinde mülkiyet devri söz konusu değildir. Yalnızca belli bir süre ile sınırlı, işletme hakkının devri sözkonusudur.

Stratejik özellikteki kuruluşların özelleştirilmesinde, kesinlikle imtiyazlı hisseler oluşturularak, milli güvenlik ve kamu yararı açısından hayatîyetlerinin devamı garanti altına alınacaktır.

Özelleştirme, tekelci yapının devamına, yeni tekellerin oluşmasına, piyasadaki rekabetçi yapının bozulmasına izin vermeyecektir. Her şeyden önce hedeflenen, serbest pazar yapısına bir an önce ve bütünüyle ulaşmaktır. Aksi halde dünya ile rekabet mümkün değildir.

Yeni yasa ile, geciken özelleştirme uygulamalarına hız kazandırılması amaçlanmış, bu amaç doğrultusunda Başbakanın başkanlığındaki beş kişilik "Özelleştirme Yüksek Kurulu"na önemli görev ve yetkiler verilmiştir. Özelleştirmede uygulanabilecek yöntemler, değer tesbit ilkeleri ve ihale usulleri yasada açıkça ve ayrıntılı bir şekilde belirtilmiştir.

Özelleştirme ile ilgili gelişmelere en duyarlı yaklaşan kesimin, başta işçilerimiz olmak üzere diğer çalışanlarımız ve onların temsilcisi durumundaki sendika ve konfederasyonlarımızın olduğu tartışmasız bir gerçektir. Bu kesimin endişeleri arasında, milli güvenlik ve kamu yararının gözetilmeyeceği düşüncesi var olmakla birlikte, temelde endişenin çalışanlar açısından işsiz kalmaktan kaynaklandığını söylemek fazlaca haksızlık sayılmamalıdır.

Ancak, her şeye rağmen bunu anlayışla karşılamak doğru olmaydı. Hükümetimiz de tercihini bu yönde yaptı ve yeni yasada, çalışanların endişelerini giderici yönde oldukça önemli ve ayrıntılı hükümleri yasa metnine koymayı ihmal etmedi.

Özelleştirme sürecinde, istihdam yapısını olabildiğince korumak esas olmakla birlikte, işçi çıkarmalarda, işsiz kalacak olanlar için birtakım mali ve sosyal haklar öngörülmüştür. Bunların başında diğer kanunlardan doğan yasal haklara ilave olmak üzere "İş Kaybı Tazminatı" önemli bir yer tutmaktadır. İşsiz kalacak olanlar için, meslek edindirme ve geliştirme kursları ve diğer eğitim hizmetleri bu çerçevede yürütülecektir.

Başta iş kaybı tazminatı olmak üzere, mali ve sosyal nitelikli diğer ödemeler, yine yasa gereği oluşturulacak "Özelleştirme Fonu"ndan karşılanacaktır. Ödemelerde "İş Kaybı Tazminatı" öncelik hakkına sahiptir. Belirlenen tazminattan kimlerin, ne miktarda ve ne zamana kadar yararlanacağı yasada açıkça belirtilmiştir. Sözleşmeli personel ve 657 sayılı yasaya tabi memurlar ile ilgili düzenlemeler de yapılmıştır.

Yapılacak özelleştirmeler için mülkiyetin yaygınlaştırılmasının yanı sıra, yönetim sorumluluk ve yetkilerini üstlenebilecek ortak grupların oluşturulması benimsenen ilkeler arasında yer almaktadır.

Ülkemizin ekonomik ve sosyal yapısı da dikkate alınarak, özelleştirme programı ile birlikte istihdam imkanlarının geliştirilmesi amacıyla, işgücü piyasasının esnekliğinin artırılmasına ilişkin yasal düzenlemelerin gerçekleştirilmesi yine hükümetimizin hedeflerinden biridir.

Özelleştirme sonucunda kamu iktisadi teşebbüslerinin serbest piyasa ekonomisinde kârlılık ve verimlilik anlayışları içerisinde çalışmalarını sonucu, ekonomide genel olarak verimlilik düzeyi artacak ve yeni yatırım faaliyetlerine girişilecektir. Böylece, açılan yeni iş sahaları işsizliği azaltabilecektir.

1995 ve devam eden yıllar, özelleştirmenin yoğun bir şekilde yaşanacağı yıllar olacaktır. Ümit ediyorum ki, kaybedilen zaman süratle telafi edilerek beklenen fayda sağlanacaktır.

Özelleştirme uygulamaları ile ülkemizde önemli bir finansal hareketliliğin yaşanacağı beklentisi, diğer bir ekonomik ana faaliyet olarak önümüzde durmaktadır. Nitekim, 1995 yılı bütçesinde finans sektörüne ilişkin sıkı tedbirlerin alınması zorunluluğu hasıl olmuştur. Yıllık programda yer alan finansman ihtiyacının kuruluşlara, finansman programlarında belirtilen miktarlarda ve zamanında intikali için gerekli tedbirlerin Hazine Müsteşarlığı ve kamu yatırım programına finansman sağlayan fon idarelerince alınacağı hükme bağlanmıştır.

Yine bütçede, kuruluşların yatırım ve işletme faaliyetleri ile tedbir uygulamaları, belirli zamanlarda verilecek raporlarla takibi öngörülerek kamu iktisadi teşebbüsleri ve bağlı ortaklıkların nakit akış durumlarını, finansman ihtiyaçlarını, kredi ihtiyaç ve kullanım durumlarını, borç-alacak durumlarını her ay, bilançolarını ise altı ayda bir ilgili bakanlığa, Devlet Planlama Teşkilatına, Hazine Müsteşarlığına dönem sonunu takip eden bir ay içinde göndermeleri istenmektedir.

7 Aralık 1994 tarihli Resmi Gazete'de yayımlanan Türk Parasının Kıymetini Koruma Hakkındaki 32 sayılı Karara ilişkin tebliğ

ile; döviz alım-satım konusunda yetkili müesseselerin kurulması ve faaliyete geçebilmesi için gerekli düzenlemeler yapılarak bu konuda belirli esaslar getirilmiştir.

Çalışma hayatımız, mevcut aksaklıklara ve sahip olduğu sorunlara rağmen, bu sorunları büyük çabalarla çözme niteliğini kazanmış sosyal tarafları da yetiştirmiştir.

Geride bıraktığımız otuz yıl içerisinde Türk Endüstri İlişkileri Sistemi çok önemli deneyimler kazanmış, sosyal ve ekonomik hayatımıza katkılarda bulunmuş ve sendikalarımız demokratik yapımızın vazgeçilmez unsurları olduklarını kanıtlamışlardır.

Bilindiği gibi 1995 yılı işçi ve işveren sendikalarımızın genel kurullarını yapacakları yıldır. Bu nedenle çeşitli kademelerde görüşülmekte olan çalışma hayatımıza ilişkin yasa taslak ve tasarıları içinde 2821 sayılı Sendikalar Kanunu tasarısına öncelik verilmiştir. Bu tasarı ile işçi ve işveren sendikalarının yöneticilerinin seçilmelerine ilişkin sınırlamalar bir daha tartışılmayacak biçimde kaldırılırken sendikaların özelleştirme uygulamaları da dikkate alınarak nakit varlıklarının % 40'ını ekonomik ve sanayi tesislere yatırımda bulunmaları imkanı da diğer önemli değişiklikler yanında düzenlenmektedir.

Burada yeri gelmişken kamu kurum ve kuruluşlarının 1994 yılında yaşadığı ekonomik sıkıntı ve işçi ücretlerinin ödenmesinde yaşanan güçlükler karşısında Türk-İş'in gösterdiği örnek sorumlu sendikacılık anlayışını takdirle anıyorum. Türk-İş ile varılan muhtabakat çerçevesinde kamu işçilerinin alacakları zamanında ödenmiş ve günü gelenler de ödenecektir. Açılan bazı davaların yapılan iyi niyet anlaşmasını değiştirmesi mümkün değildir.

Kişisel ve kurumsal menfaatlerin ön plana alınmayıp, ülke menfaatlerinin öne alındığı hallerde tüm sosyal kesimlerin tasvibini kazanan olumlu anlaşmalar yapılabildiği görülmüştür. 1995 yılı kamu kesimi toplu iş sözleşmelerine böyle olumlu, ılımlı ve ülke ekonomisini öncelikle gözeten bir yaklaşım içinde girilebileceğini umuyorum.

Bu yıl toplu iş sözleşmeleri; işkollarının işyerlerinin özellikleri, ekonomi içindeki yeri, ödeme kabiliyetleri, verimlilikleri gibi herkesçe kabul edilir ilkelerden hareketle ve birbirlerinden bağımsız bir şekilde ve sendikal yarışa konu edilmeden bitirilmelidir.

Toplu iş sözleşmeleri bağlanırken düşük ücret gruplarındaki işçiler, kuruluşların ekonomik imkanları çerçevesinde öncelik almamalıdır.

Enflasyon, ücret tesbitinde ilke olmaktan çıkarılmalıdır. Enflasyonu kriter olarak kullandığımız sürece bu dertten kurtulmamız mümkün gözükmemektedir. Ücret zammı-enflasyon ilişkisini bu fasit dairenin içinden çıkarmak zorundayız.

Çalışma hayatını ilgilendiren hususların Avrupa Birliği normları ile uyumlaştırılması, devlet işçi ve işveren ilişkilerinde düzenli ve sürekli bir diyalog ortamının sürdürülmesi, çalışma hayatı ve ücret istatistiklerinde uluslararası tanımlara uygunluk sağlanması 1995 yılının gündemini oluşturacaktır.

Yine 1995 yılında, hızla gelişen teknolojik yapıya ulaşabilmek, ileri teknoloji ile üretim yaparak dünya pazarlarında rekabet edebilir bir hale gelebilmemiz için sosyal yapı ve dolayısıyla endüstriyel ilişkilerde de bir dizi değişimin yaşanması kaçınılmaz olacaktır. Endüstriyel ilişkilerin etkileneceği değişimle, mevcut sorunların kapsam ve hacmi de değişecek, istihdam, verimlilik, mevzuat ve eğitimi yaygınlaştırmak gibi ortaya çıkabilecek bazı sorunlar için çözüm arayışına gidilecek ve karşılıklı olarak ortak yol bulmak büyük önem kazanacaktır.

Yaşadığımız çağa ayak uydurabilmek için günümüz sorunları olan; nüfus patlaması, iletişim ve finans sorunları, otomasyon ve ileri teknoloji ve nihayet çevre sorunları gibi sorunlar çerçevesinde Türk Çalışma Hayatı 21. yüzyıl'ın eşliğinde kabuk değişimine hazır olmak durumundadır. Bu nedenle de, çalışma hayatının tarafları, ilgili tüm kesim ve kuruluşlar, dünyadaki bu değişimin bilincine vararak, doğal olarak önce kendi ülkeleri için uzun vadeli düşünmeli ve bu doğrultuda hareket etmelidirler. Bunun da gerçekleşmesi "Sosyal Diyalog"un istikrarlı bir şekilde uygulanmasıyla mümkündür.

Bütün dünya ülkelerinde işveren ve işçi kesimlerinin temel görevi çalışma barışının sağlanmasıdır. Taraflar arasındaki dayanışma ve işbirliği ile çalışma barışının sağlanmasının makro açıdan toplum barışına da katkıda bulunacağı kesindir.

Ülkemiz çalışma hayatının tarafları arasında kurulacak sürekli ve kalıcı bir diyalogla; ekonomik büyüme hızlanacak, verimlilik artacak, çalışma barışı sağlanacak, işsizlik azalacak, işletmelerin rekabet gücü artarak teknolojik gelişmeler izlenecek ve sonuç olarak da ülkede fiyat istikrarı sağlanacaktır.

Bu semineri düzenleyerek bizleri bir araya getiren İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Dekanına ve Tebiat yöneticilerine tekrar teşekkürlerimi sunuyorum, seminerin amacına ulaşması dileği ile hepimizi sevgi ve saygılarımla selamlıyorum.

